

шестидесятирічною системою числення, змішаною з іншими [2, с. 13].

Важливо донести до студентів думку про те, що ми знаходимося в структурованому середовищі, в соціальному контексті, в системі певних культурних практик і процедур, у межах яких ми отримуємо культурні інструменти та вчимося використовувати їх, модифікуючи або змінюючи. Зближення з людьми, які мають інші культурні цінності та користуються іншими мовами, спричиняється до різноманітності інструментів і практик, пов'язаних з ідеєю числа [9, р. 457].

Здійснене дослідження дозволяє зробити **ВИСНОВОК** про необхідність акцентування уваги студентів на уточненні змісту мовних, ментальних та когнітивних феноменів і на цій основі розрізнявати міжмовні відмінності в системах числення.

Перспективи подальших розвідок ми вбачаємо в подальшому поглибленому студіюванні мов з різними системами числення.

Література

1. Гладилина А. А. Размышления о теории Сепира-Уорфа. *Молодежный научный форум. Гуманитарные науки: материалы XXIV студенческой международной заочной научно-практической конференции*. Москва, 2015. № 5. С. 75–79.

2. Зарбалиев Х. М. Числительные в австронезийских языках (языковые системы счисления). Санкт-Петербург; Баку, 2015. 228 с.

3. Маркс К., Энгельс Ф. Полн. собр. соч.: в 50 т. Москва: Гос. изд. полит. лит-ры, 1961. Т. 20. 827 с.

4. Леви-Брюль Л. Сверхъестественное в первобыточном мышлении. Москва: Педагогика-Пресс, 1994. 608 с.

5. Перехвальская Е. В. Этнолингвистика: учеб. для академ. бакалавриата. Москва: Юрайт, 2016. 351 с.

6. Уорф Б. Л. Отношение норм поведения и мышления к языку. *Новое в лингвистике*. Москва, 1960. Вып. 1. С. 157–201.

7. Холодович А. А. Патер Шмидт и яфетичекая теория. *Языковедение и материализм*. Москва; Ленинград, 1931. Вып. 2. С. 56–90.

8. Эдельман Д. И. К генезису вигезимальной системы числительных. *Вопросы языкознания*. 1975. № 5. С. 30–37.

9. Beller S. The cultural challenge in mathematical cognition. *Journal of Numerical Cognition*. 2018.

10. Miura I. T., Okomato Y., Kim C. C. Comparisons of children's cognitive representation of number: China, France, Korea, Sweden, and the United States. *International Journal of Behavioral Development*. 1994.

Богомолів О.

– кандидат філологічних наук, директор Інституту сходознавства
ім. А. Ю. Кримського НАН України

УДК 323.26/.27(6-17"201"АВ:81'42

ТЕМА НАСИЛЛЯ У ЄГИПЕТЬСЬКОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ НА МАТЕРІАЛІ ДИСКУРСУ АРАБСЬКОЇ ВЕСНИ

Політичне насилля традиційно є однією з центральних тем у близькосхідних студіях. Ця стаття має на меті додати ще один аспект до широкого розмаїття методологічних підходів, що застосовують до вивчення цієї складної проблеми. Наш підхід базується на сучасних лінгвістичних методах: дискурс-аналізу, когнітивної семантики та корпусної лінгвістики.

Висновки, представлені у статті, ґрунтуються на матеріалі попередніх досліджень дискурсу Арабської весни (єгипетської революції січня 2011 року). На основі аналізу концептуального апарату цього дискурсу, в тому числі концептів *ZULM* («несправедливість пригнічення, кривдження»), *QIṢĀṢ* («відплата» за принципом «око за око»), *ṢAHĀDA* («мучеництво»), *KARĀMA* («гідність», але також тілесна та моральна «цілісність»), ми демонструємо, що ідея насилля присутня як тло всієї концептуальної рамки єгипетського революційного дискурсу. Проте поняття насилля в дискурсі видається амбівалентним і таким, що розпадається. Тоді як фізичне насилля морально засуджується, сила подається як кращий спосіб розв'язання будь-якої проблеми. Насилля сприймається як епіфеномен влади й держави, і поки революціонери прагнуть досягти остаточного звільнення від усіх видів зловживань, жертви насилля («мученики») можуть використовуватися як моральний ресурс у боротьбі за владу. Враховуючи довгу історію політичного насилля в Арабському світі, не видається випадковим, що дискурси спротиву являють собою набори суперечливих відповідей на зловживання силою з боку авторитарних режимів.

Ключові слова: *ZULM*, *QIṢĀṢ*, *ṢAHĀDA*, *KARĀMA*, політичне насилля, дискурс, культурні презумпції, концепти.

Богомолів А.

– кандидат філологічних наук, директор Інститута
востокознавства ім. А. Е. Кримського НАН України

**ТЕМА НАСИЛЛЯ В ЕГИПЕТСКОМ ПОЛІТИЧЕСКОМ ДИСКУРСЕ
НА МАТЕРІАЛЕ ДИСКУРСА АРАБСЬКОЇ ВЕСНИ**

Політичне насилля традиційно представляє собою одну з центральних тем для ближньосхідних досліджень. Данна стаття має на меті додати ще один аспект к широкому діапазону методологічних підходів, використовуваних при вивченні цієї складної проблеми. Наш підхід ґрунтується на сучасних лінгвістических методах: дискурс-аналізі, когнітивній семантиці та корпусній лінгвістиці. Висновки, представлені в статті, ґрунтуються на матеріалі передшествуючих досліджень дискурсу Арабської весни (єгипетської революції січня 2011 г.). На основі аналізу концептуального апарату цього дискурсу, в тому числі концептів *ZULM* («несправедливість угнетення, притеснення»), *QIṢĀṢ* («возмезддя» по принципу «око за око»), *ṢAHĀDA* («мучеництво»), *KARĀMA* («достоїнство», але також тілесна та моральна «цілісність»), ми демонструємо, що ідея насилля присутня як фон во всій концептуальній рамці єгипетського революційного дискурсу. Однак поняття насилля в дискурсі видається амбівалентним і розпадаючимся. В той час, як фізичне насилля морально осуджується, сила представлена як найкращий спосіб рішення будь-якої проблеми. Насилля сприймається як епіфеномен влади та держави, і поки революціонери прагнуть досягти остаточного звільнення від усіх видів зловживань, жертви насилля («мученики») можуть використовуватися як моральний ресурс в боротьбі за владу. Враховуючи довгу історію політичного насилля в Арабському світі, не видається випадковим, що дискурси спротиву являють собою набори суперечливих відповідей на зловживання силою з боку авторитарних режимів.

Ключевые слова: *ZULM*, *QIṢĀṢ*, *ṢAHĀDA*, *KARĀMA*, політичне насилля, дискурс, культурні презумпції, концепти.

Bogomolov O.

– Candidate of Science (Linguistics), Head of A. Krymskyi Oriental Studies Institute, National Academy of Sciences of Ukraine

THE THEME OF VIOLENCE IN THE EGYPTIAN POLITICAL DISCOURSE, BASED ON THE MATERIAL OF THE ARABIC SPRING DISCOURSE

Political violence has traditionally a key topic in the Middle Eastern studies. This research paper aims to add yet another dimension to a vast array of methods as applied to the study of this complex issue. Our approach draws on a number of up-to-date linguistics methods: discourse analysis, cognitive semantics, and corpus linguistics. Findings, as presented in the paper, draw on the material of a previously conducted research of the Arab Spring (Egyptian January 2011 revolution) discourse. Based on the analysis of its conceptual framework, as illustrated here with concepts of ZULM (injustice, oppression, wronging) QIṢĀṢ (retaliations based on ‘an eye for an eye’ principle), ṢAHĀDA (martyrdom), KARĀMA (dignity, but also corporal and moral integrity), we demonstrate that the idea of violence is present at the background of the entire conceptual framework of the Egyptian revolutionary discourse. Yet the notion of violence in the discourse appears to be ambivalent and falling apart. While physical violence is morally proscribed, force is seen as the best way to resolve any issue. Violence is epiphenomenal to power and state, and as the revolutionaries strive to achieve an ultimate relief from all forms of abuse, victims of violence may be used as a moral asset in fighting for power. Given the long history of political violence in the Arab World, it does not appear to be accidental that every Arab political discourse of defiance represents a set of conflicting responses to an abusive use of force by an authoritarian regime.

Key words: ZULM, QIṢĀṢ, ṢAHĀDA, KARĀMA, political violence, discourse, cultural premises, concepts.

Постановка проблеми. Тема політичного насилля традиційно й з об'єктивних причин є однією з центральних для досліджень з близькосхідної проблематики. З погляду методології, серед цих праць переважна частка належить суспільним наукам, в першу чергу, політології, теорії міжнародних відносин [9], безпековим студіям [7, р. 138–151], але з огляду на актуальність для регіону проблеми радикалізації, також – психології [8, р. 67–93]. Утім незважаючи на наявний значний обсяг досліджень з цієї тематики до широкого на першій погляд методологічного розмаїття підходів не завадило б додати дані ще однієї дисципліни. Адже розуміння того смислу, що близькосхідні народи вкладають в *поняття* НАСИЛЛЯ, *значення*, які приписуються політичному насиллю в національних культурах на відміну від інших шляхів розв'язання суспільно-політичних протиріч, на нашу думку, не може бути повним без залучення лінгвістичних даних. У першу чергу йдеться про методи аналізу політичного дискурсу і когнітивно-семантичні методи, базовані на корпусному підході до обробки мовного матеріалу. Дана розвідка становить імовірно першу спробу постановки міждисциплінарної проблеми політичного насилля в такому аспекті.

Завдяки спільним зусиллям антропологічної і когнітивної лінгвістики станом на кінець минулого століття можна вважати

загальноприйнятим розуміння того, що кожній мові притаманний певний культурно-специфічний набір концептів, які узагальнюють своєрідний, відмінний від інших, колективний досвід певної мовної спільноти. Досі невирішеною проблемою залишається те, яким чином закодовані в мові на рівні концептів культурні відмінності впливають на поведінкові моделі, притаманні відповідним спільнотам. Видається, що введене Д. Карбау поняття *культурних презумпцій* (cultural premises – надалі КП), які постають як сполучна ланка між дискурсом і сферою *уявлень* «про те, що існує (..), або про те, що є доречним (proper) або має цінність» [6, р. 576], дозволяє принаймні дещо наблизитися до коректної постановки цієї складної міждисциплінарної проблеми. Або, принаймні, актуалізувати для представників суспільних наук ті лінгвістичні дані, які можуть бути корисними для дослідження цієї важливої проблематики. На підставі узагальнення низки КП, представлених в дискурсі, можна реконструювати ті культурно-специфічні несвідоме засвоєвані носіями культури знання, які П'єр Бурд'ю описує як *доксу* [5, р. 164], які власне, згідно з Бурд'ю, і формують поведінку людини як представника певної культурної спільноти.

Засобами арабської мови, однієї з найстаріших писемних мов, звичайно можна передати будь-які поняття, в тому числі такі, джерелом походження яких є європейські культури. Але багато з останніх при цьому матимуть лише маргінальний вплив на формування реальних суспільних уявлень і соціальних практик на відміну від питомих концептів, вкорінених в національній культурі й релігійній традиції. Тому не диференційований за типами дискурсів підхід призводить до ризику невірної оцінки значення тих, чи інших концептів або окремих номінацій, що їх вербалізують. Саме тому ми вважаємо, що процес концептуалізації має сенс розглядати в рамках певних функціональних обмежень, визначених дискурсом.

Нашою **метою** є визначити місце *насилля* в дискурсі Січневої революції, єгипетського епізоду т. з. Арабської весни, (далі – ДСР), а також реконструювати й в загальних рисах проілюструвати на матеріалі конкретного різновиду арабського політичного дискурсу культурно-специфічні аспекти, пов'язані з уявленнями про місце й роль насилля, якими, на нашу думку, можна принаймні частково пояснити відносно високий рівень толерування політичного насилля в сучасній єгипетській культурі. У цій розвідці ми спираємося на результати попередніх досліджень, базованих на аналізі доволі великого обсягу текстів, без яких наведені нижче узагальнення дійсно були б неможливі. У низці статей на прикладі ДСР нами було запропоновано компактний метод опису змісту окремого різновиду політичного дискурсу, основу якого становить аналіз базового набору концептів та наративної рамки, яка поєднує ці концепти в динамічне ціле, єдиний образ, підпорядкований єдиній комунікативній меті. У цій розвідці ми спираємося на дані аналізу деяких ключових концептів ДСР, які фігурують в текстах революційних гасел, формулюваннях мети і цінностей революції, а також характерних

засобів вираження деонтичної модальності, покликаних викликати у свідомості адресата образи певних поведінкових моделей.

Виклад основного матеріалу.

1. **Концепт ZULM («несправедливість, кривда, пригноблення»)**, вкорінений в релігійній традиції, відіграє центральну роль у ДСР. Наративна рамка ДСР зображує революцію як шлях від *dawlat aḡ-ZULM* («держави несправедливості») до *dawlat aḡ-‘ADL* («держави справедливості»). Хоча ZULM є більш загальним концептом, *насилля* також входить до обсягу цього поняття, адже воно є одним з виявів ZULM. Важливі прецедентні тексти, впливові й досі завдяки повсякденному цитуванню в межах релігійних дискурсів, дозволяють реконструювати таку культурну презумпцію щодо природи ZULM: основною причиною ZULM є природня схильність людини до кривдження інших, яка активізується за умов, які можна узагальнити як почуття переваги (пов’язане з фізичною спроможністю або владою [3, р. 7–39]. В ісламському нормативному дискурсі і дискурсі політичного ісламу ZULM, регулярно трапляється в колокації з номінаціями, що виражають ідеї *влади* та *насилля*, при чому часто разом. Пор., наприклад, поширене повчання, уявним адресатом якого є особа, наділена владою або фізичною силою¹: *idā da‘atka qudratuka ‘alā ḡulm an-nās fa-tadaḡḡir qudrat allāh ‘alauka* («якщо твоя сила/міць покликкала тебе *кривдити* людей, пам’ятай про силу/міць Аллаха над тобою»). У межах дискурсу політичного ісламу концепт ZULM по суті став основою своєїрідної народної теорії *влади* і *держави*, під впливом якої власно й виникли наведені вище уявлення про революцію як перехід від *dawlat aḡ-ZULM* («держави несправедливості») до *dawlat aḡ-‘ADL* («держави справедливості»).

2. **Концепт QIṢĀṢ («відплата» за принципом «око за око зуб за зуб») та домен СПРАВЕДЛИВІСТЬ** [2, р. 13–33]. У ДСР серед широкого розмаїття концептів, які можна віднести до домену СПРАВЕДЛИВІСТЬ, чільне місце займає концепт QIṢĀṢ, який у прототиповому² [11, р. 328–350] контексті описує ситуації, пов’язані із злочинами, здійсненими із застосуванням *насилля*. У межах ДСР і поза ними (напр. в новинному дискурсі) QIṢĀṢ застосовується й до ширшого діапазону контекстів, натомість абстрактніше поняття ‘ADL (справедливість) у ДСР, навпаки, трапляється майже виключно в одного контексті – як частина поняття *dawlat al-‘ADL* («держава справедливості»), яке подається в ДСР як кінцева мета революції. Не пов’язані з ідеєю *насилля* номінації, що вербалізують поняття СПРАВЕДЛИВІСТЬ у розумінні *чесного розподілу* матеріальних благ або витрат (*hiṣṣa ‘ādila, qiṣṭ ‘ādil* – «справедлива частка», *taqṣīm ‘ādil* – «правильний/справедливий розподіл», загальний термін *inṣāf* – «справедливість як чесний розподіл») помітної ролі в ДСР не відіграють. QIṢĀṢ подається в ДСР як найкращий засіб протидії ZULM.

¹ Ця фраза дала близько 168 тис. результатів лише під час пошуку в Google в єгипетському сегменті Інтернету станом на 8.04.2016.

² Термін *прототип* ми використовуємо відповідно до Rosch Heider E.

У дискурсі також трапляються посилення на важливий прецедентний текст, у якому QIṢĀṢ і ZULM фігурують як парні концепти. Це відомий хадис, що оповідає, як мусульман у Судний день тримають на мосту між раєм і пеклом, поки вони не *відплатять одне одному* за взаємні *кривди* (*yataqāṣṣūna maẓālim*) [12, р. 385].

Семантика QIṢĀṢ містить ідею *насилля* як частину пресупозиції (умовою застосування концепта в прототиповому контексті є ситуація, пов'язана з застосуванням насилля – злочин проти особи) і імплікує його, адже сам акт відплати здійснюється шляхом застосування насилля. Але це два відмінні, з погляду мовця, види насилля – несправедливе й релігійно внормоване. Аналіз вживання концепту QIṢĀṢ у ДСР також дозволяє виявити КП, зміст якої полягає в тому, що *справедливість/суспільний мир досягаються через покарання винного шляхом застосування [релігійно внормованого] насилля* [2, pp. 13–33]. Важливо відзначити при цьому, що ДСР всіляко уникає, того щоби революціонерам було приписано прямий зв'язок з насиллям як таким. Наратору важливо показати, що вороги революції (режим, його прихильники) є джерелом усілякого *зла* в найширшому розумінні (ZULM). Тоді як ДСР рясніє оповідає про те, як революціонери борються з *недобитками* старого режиму (fulūl), відповідні дії прихильників революції описуються доволі абстрактними концептами 'AZL («ізоляція») і IQṢA' («усунення, маргіналізація») [1, р. 21–24]. Цікаво також, що якщо всі дії старої влади подаються як ZULM, тобто *зло* в найширшому сенсі, власне фізичне насилля послідовно приписується лише одній категорії опонентів – т. з. *baḥḥāgiyya* (букв. «сокирники», міська напівкримінальна босота, яку влада наймає для зриву протестних акцій).

3. Ціннісні концепти в ДСР. Один з *центральных* для ДСР *концептів* – KARĀMA (умов. «гідність»), який є чільним елементом найвідомішого гасла єгипетської революції ('*ayṣ, ḥurriya, karāma insāniyya, 'adāla ijtīmā'iyya* – «хліб, свобода, людська гідність, соціальна справедливість») і частиною одного з ключових епітетів, що вживався на позначення революції – *ṭawrat al-karāma* («революція гідності») – відбиває уявлення про ідеальну особу, яке охоплює тілесний (фізичну *цілісність*, недоторканість), соціальний (суспільна повага) і економічний аспекти (ідея *ḥayā karīma* – «гідного життя»). Інтерпретація ар. KARĀMA як *гідності* (англ. *dignity*) в перекладі європейськими мовами ґрунтується більшою мірою на другому та третьому з цих двох аспектів. На відміну від укр. та англ. умовних відповідників, арабський концепт KARĀMA в політичному дискурсі демонструє міцний асоціативний зв'язок з темою фізичного насилля в широкому розмаїтті його виявів. Отже коли в дискурсі туніської революції 2010 року вперше було застосовано поняття *ṭawrat al-karāma*, яке в перекладі згодом перетворилося на міжнародне журналістське кліше *революція гідності* (англ. *revolution of dignity*), то його умовному автору йшлося в першу чергу про факт самоспалення жертви поліцейського свавілля, молодого вуличного торговця Мухаммада Буазізі, який прийнято вважати тригером масових

протестів 2010 року. Характерно, що в передісторії другої за часом «революції гідності», єгипетської Січневої революції 2011 р., мав місце типологічно подібний початок: жертва поліцейського насилля, юнак Халід Саїд із міста Александрія, став іконою потужного протестного руху, який власне згодом і переріс у революцію. Отже центральний для ДСР концепт *tawrat al-karāma* («революції гідності») як і саме ключове гасло Січневої революції тісно пов'язані у свідомості мовця з ідеєю насилля.

4. **ŠANĀDA/ТАД҂ІЯ («мучеництво, [само]пожертва»)**. До групи концептів ДСР, які представляють «революційну» сторону, окрім власне *ṭUWĀR* («революціонери»), *ŠABĀB* [aṭ-ṭAWRA] («молодь революції») належить також *ŠUHĀDA'* [aṭ-ṭAWRA] («мученики [революції]»), який у пресупозиції містить ідею насильницької смерті – *мученики революції* – це *революціонери*, які загинули під час силового розгону протестних акцій. В іншому культурно-мовному контексті подібні постаті могли бути подані як *жертви*, тобто об'єкт оплакування, чи *герої* – тобто взірець для наслідування та/або натхнення. В ДСР вони виконують іншу роль, яка визначається уявленнями, пов'язаними з щойно обговореним концептом *QIŠĀŠ* пор.:

kamā nas'alu tabāraka wa ta'ālā an yaj'al^a kull at-taḍḥiyāt wa al-mawāqif wa al-qurubāt wa ad-da'wāt min kull al-muslimīn wa al-muslimāt hiya *ḍarībat^{an} tuḥarrir* al-umma min kull 'ubūdiya illā li-llāh wa [tu'ammin?] ḥuṣūlahā 'alā kull ḥuqūqihā al-mašrū'a¹...

ми також просимо Найблагословеннішого та Найвищого (епітети Аллаха. – О. Б.) *зробити всі жертви*, і [публічно виявлені] позиції, і благання, і заклики усіх мусульман і мусульманок *податком*, [що] *звільнить* націю від будь-якої залежності (букв. «рабства»), крім як від Аллаха, та [забезпечить?] отримання нею усіх її законних прав...

У суперечці із владою і, зрештою, за владу жертви політичного насилля стають *fidā'* («викупом») або навіть, як у наведеному прикладі, *податком*, платою, яку необхідно сплатити задля досягнення мети революції².

5. **Деонтичні модальності в ДСР.** Важливим аспектом кожного різновиду дискурсу є модальний. ДСР не лише описує, що відбувається

¹ Уривок з, імовірно, останнього послання лідера Братів-мусульман Мухаммада Баді, опублікованого перед його ув'язненням, *Ummat al-ahdāf as-sāmiya wa t-taḍḥiyāt al-ġāliya. Risāla min Muḥammad al-Badī, al-muršid al-ām li-l-iḥwān al-muslimīn* («Умма вищих цілей і дорогоцінних жертв: послання Мухаммада Баді, вищого провідника Братів-мусульман»), 20.08.2013. – <http://www.daawa-info.net/letter.php?id=437> [останнє звернення 22.04.2018].

² Автор, коментуючи події Помаранчевої революції 2004 року в Україні для арабських телеканалів, зустрів єгипетського журналіста, який висловив таку думку: «ви помиляєтесь, визначаючи ці події як революцію, адже *не може бути революції без крові*».

в політичному просторі, а просуває, навіть нав'язує певний спосіб соціальної поведінки. Серед засобів вираження КП, які лежать в основі таких оцінок, найбільш експліцитний характер мають ідіоми, адже саме прислів'я та короткі цитати з релігійних та інших впливових текстів є ключовим засобом трансляції КП щодо того, як треба діяти [10, р. 42–54]. Вибір ідіоматики й того, який саме текст потрібно цитувати, у межах кожного різновиду дискурсу узгоджений з домінантною модальністю тексту, а в результаті – і з модальністю дискурсу. Далі проаналізуємо дискурсивні функції однієї такої ідіоми, яка відзначається неймовірно високою салієнтністю в ДСР [4, р. 101–110].

Прислів'я *lā yafullu al-ḥadīd illā al-ḥadīd* («лише залізо точить залізо»), яке передає значення, близьке до української ідіоми *клин клином виганяють*, відбиває КП, зміст якої полягає в тому, що будь-яку проблему можна вирішити лише шляхом застосування сили. Семантика прислів'я також відбиває образ соціальної дійсності як силового протистояння. Преференція, яка надається в ДСР зображенню будь-яких складнощів як силового протистояння не є логічно безальтернативною, а відображає певну КП. В інших культурно-мовних контекстах ті самі ситуації витлумачуються на основі альтернативних когнітивно-семантичних моделей і метафоричних засобів, наприклад, таких фреймів, як Головоломка, Діалог або [божественне] Втручання, згідно з якими вирішення проблеми досягається додатковими інтелектуальними зусиллями, шляхом перемовин з опонентами або втручанням вищої сили, тобто в спосіб, який не передбачає застосування насилля.

Висновки та перспективи подальших досліджень. ДСР демонструє амбівалентність щодо теми насилля. З одного боку насилля сприймається негативно, адже воно не може бути приписано протагоністами, до яких наратор відчуває емпатію. З іншого, насилля, коли воно освячене релігійною традицією є позитивним. Або точніше кажучи, не вважається насиллям. Тема насилля також є соціально маркованою, так акти фізичного насилля в прямій формі частіше приписуються соціально нижчим категоріям. Амбівалентним є також і образ жертв насилля, праведні жертви, т. з. *мученики* перетворюються на важливий символічний ресурс, джерело моральної переваги над опонентами. Така неоднозначність в оцінці насилля дозволяє припустити, що ДСР на відміну від дискурсів протесту в інших культурних контекстах не оперує єдиним поняттям НАСИЛЛЯ. Негативний моральний аспект пов'язаний з виявами насилля розчиняється в семантиці ширшого поняття **ZULM**, натомість фізичний аспект видається соціально маркованим. Цілком імовірно, що КП, які лежать в основі подібних уявлень про природу насилля, можна екстраполювати й на ширший діапазон контекстів, але подібний висновок поки вважаємо передчасним. Подальші дослідження інших різновидів політичного дискурсу та інших типів дискурсу, імовірно дозволили б викрити чимало цікавих нюансів і вточнити попередні висновки, що містяться у цій статті.

З огляду на тривалу традицію застосування політичного насилля арабськими авторитарними режимами, багато з яких прийшли до влади внаслідок (інколи цілої низки) державних переворотів і протягом десятиліть вдавалися до систематичних репресій, арештів, тортур як методів політичної боротьби, насилля перетворилося на невід'ємну складову арабського політичного життя, а в масовій свідомості на епіфеномен влади, держави як таких. Дискурс є засобом накопичення і осмислення колективного соціального досвіду мовної спільноти в певній сфері. Тому видається цілком природним, що ДСР, як і інші різновиди арабського політичного дискурсу сфокусовані на темі насилля. Усі розглядані базові концепти ДСР та риторичні засоби в тій чи іншій мірі пов'язані з семантикою насилля або включають її в як один з елементів.

Загально відомо, що різні культури мають різні порогови толерування насилля. Цей кількісний показник корелює, як ми намагалися продемонструвати в цій невеличкій розвідці, з певним діапазоном закодованих в політичному дискурсі уявлень щодо природи і ролі насилля в суспільному житті. Подальші порівняльні дослідження теми насилля в культурно-специфічних різновидах політичного дискурсу здатні, на нашу думку, відкрити нові перспективи у вирішенні цілої низки актуальних питань, пов'язаних з виявами політичного насилля.

Література

1. Bogomolov A. Constructing political other in the discourse of the Egyptian Arab Spring. *Scripta Neofilologica Poznaniensia*, 2014. XIV. P. 21–24.
2. Bogomolov A. An Eye for an Eye and the Struggle for Power in the Discourse of the Egyptian Arab Spring. *Scripta Neophilologica Poznaniensia*, 2015. XV. P. 13–33.
3. Bogomolov A. A Necessary Evil: the Concept of ZULM in Arab Political Discourse and its Historic Roots. *Scripta Neofilologica Poznaniensia*, 2016. XVI. P. 7–39.
4. Bogomolov A. Got a problem – destroy it! A frame-semantic analysis of the proverb *lā yafullu al-ḥadīd illā al-ḥadīd* in the Egyptian revolutionary discourse. *The World of the Orient*, 2014. № 2. P. 101–110.
5. Bourdieu P. *Outline of a theory of practice*. R. Nice, trans. Cambridge: Cambridge University Press, 1977. P. 164.
6. Carbaugh D. Cultural Discourse Analysis: Pragmatics of Social Interaction. In: A. Capone, J. Mey, eds. *Interdisciplinary Studies in Pragmatics, Culture and Society*. Heidelberg, New York, Dordrecht, London: Springer, 2016. P. 576.
7. Dalacoura K. Middle East area studies and terrorism studies: establishing links via a critical approach. In: Jackson R., Breen Smyth M., Gunning J., eds. *Critical terrorism studies*. London & NY: Routledge, 2009. P. 138–151.
8. Fattah K., Fierke K. M. A clash of emotions: The politics of humiliation and political violence in the Middle East. *European journal of international relations*, 2009. Vol. 15 (1). P. 67–93.
9. Gregory D., Pred A. eds. *Violent geographies: fear, terror, and political violence*. NY & London: Routledge, 2007. 390 p.
10. Moreno A. An analysis of the cognitive dimension of proverbs in English and Spanish: The conceptual power of language reflecting popular believes. *SKASE Journal of theoretical linguistics*, 2005. No. 2 (1). P. 42–54.
11. Rosch Heider E. Natural Categories. *Cognitive Psychology*, 1973. Vol. 4. P. 328–350.

12. aš-Šaṭrī S., red. *Muḥtaṣar Ṣaḥīḥ al-Buḥārī*. ar-Riyāḍ: Dār Iṣbilyā, 2002. P. 385. (хадис 1064).

Козак С.

– асистент кафедри англійської філології Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

УДК 811.111'37

МАНИПУЛЯТИВНІ СТРАТЕГІЇ В АНГЛОМОВНИХ ПРЕС-РЕЛІЗАХ ПРОДУКТУ

Стаття присвячена дискурсу англomовного прес-релізу ПРОДУКТУ в аспекті комунікативних стратегій та тактик. Виокремлено кооперативні, конфліктогенні та маніпулятивні стратегії та проаналізовано мовні засоби реалізації їх тактик.

Ключові слова: прес-реліз, комунікативна стратегія, тактика, маніпулятивний вплив.

Казак С.

– асистент кафедри англійської філології Восточноевропейского национального университета имени Леси Украинки

МАНИПУЛИТИВНЫЕ СТРАТЕГИИ В АНГЛОЯЗЫЧНЫХ ПРЕСС-РЕЛИЗАХ ПРОДУКТА

Статья посвящена дискурсу англоязычного пресс-релиза ПРОДУКТА в аспекте коммуникативных стратегий и тактик. Выделены кооперативные, конфликтогенные и манипулятивные стратегии и проанализированы языковые средства реализации их тактик.

Ключевые слова: пресс-релиз, коммуникативная стратегия, тактика, манипулятивное воздействие.

Kozak S.

– Assistant Lecturer, English Philology Department, Eastern European Lesia Ukrainka National University

MANIPULATIVE STRATEGIES IN THE ENGLISH PRESS-RELEASES OF THE PRODUCT

The article is devoted to discourse of English press-releases of PRODUCT in terms of communicative strategies and tactics. Cooperative, conflict and manipulative strategies are outlined and language means of their tactics realization are analyzed.

Key words: press-release, communicative strategy, tactics, manipulative influence.

Постановка проблеми. Мова – дієвий засіб комунікативного впливу. Вона надає можливість не лише описувати певні об'єкти чи ситуації зовнішнього світу, а й інтерпретувати їх, задаючи необхідне адресанту світосприйняття, керувати сприйняттям об'єктів та ситуацій, нав'язувати адресату їх позитивну чи негативну оцінку.

Аналіз останніх досліджень. В основі будь-якої комунікативної діяльності лежить інтенція – “превербальний осмислений намір мовця”, яка впливає на вибір мовних засобів під час побудови висловлювань (лексичний рівень), на побудову фраз (синтаксичний рівень), а також на напрям реалізації задуму (стратегічний рівень). Саме тому потенціал стратегій неодноразово був предметом дослідження мовознавців [Астафурова 1997, 2003; Борисова 1996, Вежицька 1997, Верещакін,